

JACQUES DERRIDA

20. Yüzyılın En Yenilikçi Düşünürü

“Gerçeğe susamışlık,
insanın soylu tutkusudur.”

Yayıma Hazırlayan: Ömür Uzel

© KARAKARGA YAYINLARI 326

Felsefe Serisi - 4

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

**-JACQUES DERRIDA-
Ömür Uzel**

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker
Yayın Koordinatörü: Mesud Ata
Editör: Sinem Aktaş
Görsel Yönetmen: Sedat Gösterikli
Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

I. Baskı: Ocak 2021

ISBN: 978-625-7217-42-2

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5 Nişantaşı / İstanbul
Tel: (0 212) 252 22 42
Fax: (0 212) 252 22 43

karakarga.com info@karakarga.com

[karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari) [karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari) [karakargayayin](https://www.twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Baskı: Deniz Matbaa Mücellit
Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,
Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul
Tel: 0 212 613 30 06
Matbaa Sertifika No: 48625

İçindekiler

Önsöz.....	7
<i>Kim Bu Sana Seslenen?</i>	11
<i>Cezayir'den École Normale'e: Husserl, Hegel, Heidegger</i>	17
<i>Felsefeden Bize Ne Kaldı?</i>	26
<i>Yapısöküm Neyi Söküyor?</i>	42
<i>Gramatoloji Üzerine</i>	54
<i>Pozitivizm, Bilim ve Dil</i>	67
<i>Derrida'nın Hayaletleri</i>	76
<i>Kaynaklar</i>	87

Önsöz

Jacques Derrida, adı beş kıtaya yayılan, uluslararası düzeyde çoğu kişi tarafından “yenilikçi” olarak tanınan, çağdaş filozoflara ilham kaynağı olan Fransız mütefekkir, edebiyat eleştirmeni ve yapı sökücülük olarak bilinen eleştirel düşünce yönteminin kurucusudur.

Göz alıcı pardösüleri, ağzından düşürmediği piposu ve kendine has saç stiliyle hafızalara kazınmıştır.

Edebi çalışmalar başta olmak üzere, pek çok farklı akademik alana dair anlayışımızı yerle bir eden fikirlerin düşünürüdür. Sıkı bir edebiyat eleştirmeni ve yapı sökücülük olarak bilinen düşünce yönteminin kurucusudur.

20. yüzyılın en büyük düşünce insanlarına baktığımızda Bertrand Russell, Heidegger, Edmund Husserl, Antonio Gramsci gibi isimler karşımıza çıkıyor. Ancak bu listeyi, Derrida olmadan tamamlamak mümkün değil.

Çağdaş felsefenin ses getiren düşünürlerinden biri şüphesiz kendine has üslubuyla Derrida’dır. Çünkü o,

dil bilimi ve felsefe arasında kurduğu köprüyle, felsefenin yeniden kurgulanmasını sağladı. Geleneksel bakış açılarını yerle yeksan etti. Post-yapısalcı ile tarihsel olan arasındaki buzları eritti ve düşünsel dünyada büyük bir çığır açtı.

Kullandığı üç terim onu tarih sahnesinde öne çıkardı: Yapısöküm, aporia ve söz-merkezcilik.

Derrida'nın ortaya attığı yapı söküm kuramı, felsefe tarihinde deprem etkisi yaratmıştır. Yapı sökümü, metnin derin yapılarını ayrıştırmayı hedefleyen yöntemsel bir yaklaşım olarak karşımıza çıkar.

Jacques Derrida, yapı söküm gibi geliştirdiği yöntem ve kavramlarla bütün düşünsel alanları etkilemiştir. Bu düşünsel alanların içerisinde edebiyat eleştirisinden, sosyolojiye pek çok farklı disiplin mevcuttur. Hatta fikirlerinin, kimlik sorunundan felsefeye kadar geniş bir disiplini etkilediğini söylemek mümkündür.

Etkinliği yalnızca felsefe alanında değildi. Muhafif duruşu ile de adından sıkça söz ettirmiş bir mütefekkir. Irkçılık karşıtı hareketlerde yer almış, ABD'nin Irak'a karşı giriştiği saldırıya karşı dünya entelektüellerini harekete geçirecek öncü bir tavır sergilemişti.

Derrida, 20. yüzyılın en etkili, en yenilikçi filozoflarından biridir. Ortaya koyduğu eserler dil, felsefe, edebiyat, resim, iletişim, etik ve politika gibi disiplin-

ler üzerinde etkili olmuştur. Hatta bu disiplinler üzerindeki pek çok geleneksel anlayışı temelinden sarsıtığını söylemek mümkündür.

Derrida, 2004 yılında hayatını kaybettiğinde 2004 yılında hayatını kaybettiğinde 74 yaşındaydı.

Bu kitap, onun düşün hayatını, geliştirdiği yöntemleri ve sarsıcı fikirlerini yakından tanımanıza yardımcı olabilmek adına bir ön bilgi olarak hazırlanmıştır.

Ömür Uzel

**“Her zaman hayatı ve sonu
gelmeyen yaşam mücadelesini
seçiniz!”**

Kim Bu Sana Seslenen?

Ailesine kendisinden ve ne yaptığından bahsetmeyen bir filozof hayal edebilir misiniz? Burada aile olarak bahsettiğim geniş bir çember değil; anne, baba ve kardeşler... Onun sözünü etmediği şeyler ise; düşünce tarihine yönelttiği köktenci eleştirileri, dil bilimi, felsefe, sosyoloji, kültür gibi disiplinler üzerine getirdiği yeni açılımlar, teorik önermeler...

Erkek kardeşi, Jacques Derrida için şöyle diyor: “Ne zaman bize bir kitabını verse veya onun bir konferansına katılsak katılsak, şunu sorardık kendimize: Bunu nasıl yaptı? Beyni nasıl çalışıyor da böyle felsefi düşünceleri üretebiliyor? Sonuçta bizim de beynimiz var ama böyle şeyler gelmiyor aklımıza. Neden onun geliyor? Nasıl oluyor da böyle felsefi düşünceleri, sonuçları, yapışökümü falan akıl edebiliyor?”

“Kim bu sana seslenen? Yazar değil, anlatıcı değil ya da ‘deus ex machina’ da değil. Bu, hem gösterinin hem de izleyicinin bir parçası olan ‘ben’dir. Biraz da ‘sen’ olan bu ben, kendi devamlı şiddetini aritmetik makinelere yeniden kaydetmektedir.”

Erkek kardeşi bunun inanılmaz olduğunu vurgularken, ailelerinde bu durumun kökeni olabilecek bir şeyin ya da birisinin olmadığının altını çiziyor. Entelektüel bir aile olmadıklarını da samimiyetle ifade ediyor.

Derrida, ailesine göre hiçlikten çıkmıştı. Tam anlamıyla bir hiçlikten. Geçmiş nesilleri araştırılsa bile burada Jacques'ın ruhuna bir kaynak yoktu.

Doğduğunda ailesi Hollywood filmlerinden esinlenerek adını Jackie koyar. İlk kitabı yayınlanmadan kısa bir süre önce adını Fransız dilinde yer alan halıyla yani "Jacques" olarak değiştirir.

Jackie ya da Jacques... Kim bu bize seslenen? Jackie mi? Yoksa Jacques mı? Derrida, bu soruya cevap verirken tek bir kimlik seçmiyor. O, her iki kimliğiyle birden karşımızda olmayı tercih ediyor.

"Tamam, kabul ediyorum' diyen kişi, benim içimde biri ama içimde bir başkası, bir başkası, başka biri daha var. Ben, birden fazlayım."

O yıllarda yaşanan Fransız-Cezayir Savaşı, hayatını ve görüşlerini önemli ölçüde etkiler. Derrida, Fransa'nın Cezayir üzerinde uyguladığı sömürgeci siyasete karşıdır.

Bu nedenle kendini ne Cezayirli ne de Fransız olarak kabul eder.

“Evrensel uygarlık herkesindir ama hiç kimseye ait değildir.”

Derrida tek kimliği reddeder. Çünkü kimliğin kendiyile çakışmaması anlayışını benimser. O, her iki kimliğe de sahip bir düşünürdür. Bize seslenirken Jackie’dir ama aynı zamanda Jacques’dır. Fransızca konuşsa da köklerinden gelen Arapça her zaman belleğindedir. Karşıt unsurları tek bir potada eritmeyi başarmıştır ve tüm dünyaya kendini bu şekilde kabul ettirmiştir.

“Ben tek bir ses değilim, kimi zaman benim aracılığım la başka bir ses konuşur. Metinlerimde birçok sesin konuşmasına izin veriyorum. Bazen, ‘tek sesle konuşan bir metin yazmayacağım’ dediğim oluyor ve böylece metni çok sesli kaleme alıyorum; farklı tonları, farklı konumları, farklı talepleri benimsiyorum.”

Derrida’ya göre “ben”, ötekine, benden farklı olan başkaya açık olmak; onu çağırarak, davet etmek zordur. Bunun için mevcudiyet metafiziği adı verdiği geleneksel anlayışın yapısökümüne uğratılması gerektiğini savunur. Derrida, mevcudiyet metafiziğinin aşılabilmesi için Saussure’ün dil anlayışını benimsemiş ve geliştirmiştir. Ürettiği bazı kavramlar

aracılığla öznenin ya da aynının ve ötekinin ya da başkanın nasıl anlaşılabilirliğini gösteren Derrida, *Ötekinin İcadı* makalesinde, “icat” ve “masal” kavramları aracılığıyla “ben” kavramından ya da aynı olandan başka ya da öteki olana ulaşılabilirliğin ya da ulaşılabilirliğin çözümlemesini yaparak mutlak yasa olarak gösterdiği ötekiliğin önemini vurgular. *

“İkame sürecinin saf geçişi olma işlevine sahip ‘ben’, eşsiz ve benzersiz bir konu ya da hayat değildir. Onun yerine, ölüm ile yaşam ve gerçek ile kurgu arasında gidip gelmektedir. ‘Ben’ bir işlemde ya da bir hayaletten ibarettir.”

Derrida, Platon’un “Timaios” metninde geçen “Khora” sözcüğünü tanımlarken, ondan “ne o”, “ne de bu”, “hem o” “hem de bu” olan üçüncü bir cins olarak bahseder. Bu ikili salınım Derrida için de söz konusudur. Filozof, çifte dışlama anlamına gelen “ne o, ne de bu” kodlara sahip değildir. Ama aynı zamanda çifte bir katılım anlamına gelen “hem o, hem de budur.” **

---

* Sezai Çınar Özkan, “Derrida’da Ben ve Öteki”, *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerlerde Diyaloglar*, (Ocak 2018)

** Aytaç Hakan Tuğran, “Derrida’nın ‘Hayalet’ Kavramı Işığında Angelopolulos’un ‘Sınır Üçlemesi’ Filmlerinin Çözümlemesi”, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı, İstanbul 2019)

“Kişi, kendisinin öteki tarafından oluşturulmasına izin vermedikçe, önemli hiçbir şey gerçekleştirmeyecektir.”